

Zenei könyvtárak – zenei dokumentumellátás

Ezzel a címmel rendezett tanácskozást Debrecenben 2002. szeptember 26-án és 27-én az MKE Zenei Könyvtárosok Szervezete. A találkozó témaválasztását aligha kell indokolni, a könyvtári rendszer kardinális kérdéséről volt szó.

Lehet-e Magyarországon zenei könyvtári rendszerről (alrendszeréről) beszélni? Egyáltalán, vannak-e zenei könyvtárak? A kérdésfelvetés nem is annyira erőltetett, ha zenei könyvtári alrendszer alatt önálló intézmények közös cél megvalósítására rendelt halmazát értjük. Alighanem a zenei könyvtári szolgáltatások, a rendszer (alrendszer) inkoherenciája részben az „önálló intézmények” hiányával magyarázható, azzal, hogy nincsenek igazi, valódi, par excellence zenei könyvtárak, vagyis olyan gyűjtemények, amelyek nem más könyvtári szolgáltatások mellett, azokat kiegészítve működnek, hanem önálló nyilvános zenei könyvtárak, ahol a „zene” válik gyűjteményszervező entitássá, és mindez a köré épülő szolgáltatásokkal együtt az intézmény küldetésnyilatkozatában megjelenik. Nem eldugva, periférikusan, hanem expressis verbis. Mindössze egy könyvtár tekinthető olyanak, amely e kritériumoknak megfelel: a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, az egyetlen zenei ODR-könyvtár.

Az ODR 56 tagkönyvtára között természetesen nem egy számottevő zenei gyűjteménnyel rendelkezik. E körbe tartoznak a megyei könyvtárak, a FSZEK, az OIK valamint az OSZK és a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti könyvtára. E könyvtárak zenei gyűjteményei azonban sok esetben csak a „zene” két megjelenési formáját gyűjtik és szolgáltatják: a hazai zenei szakirodalom mellett a különféle hangzó anyagokat. A nyomtatott kottákat is, vagyis a „zene” minden információhordozón található materializálódott formáját a gyűjteményeknek csak kisebb része szerzeményezi és építi be szolgáltatási rendszerébe.

A tanácskozáson többen felvetették, hogy nem tisztázott a zenei gyűjtemények helye a közkönyvtári szolgáltatások egészében. E sorok írója felszólalásában például azt hiányolta, hogy a FSZEK roppant alapos és gondos fejlesztési koncepciójában a zenei gyűjteményekről, részlegekről és a rájuk épülő szolgáltatásokról gyakorlatilag nincs szó: sem a különgyűjtemények, sem a szakkönyvtári feladatok között nem említődik a zenei ellátás mint funkció, holott a Fehérhajóból Ötpacsirtává lényegült gyűjtemény a közkönyvtári zenei tevékenység zászlóshajója, egyfajta etalonja évtizedek óta.

A nyilvános könyvtárak, illetve egyes bibliotékák zenei vonatkozású dokumentumállományain túl további jelentős zenei gyűjtemények is találhatóak, ezek azonban vagy oktatási intézményekben működnek vagy szakkönyvtárak, így a zenei könyvtári ellátás egészében csak korlátozott mértékben vesznek részt. Hogyan lehetne integrálni ezeket a gyűjteményeket is a zenei dokumentumellátásba; hogyan, milyen módon szerveződhetnének a jelenleginél hatékonyabban működő

igazi zenei könyvtári alrendszerre a különböző jogállású, fenntartású és helyzetű zenei részlegek – végső soron ez volt a tanácskozás vezérgondolata.

A megbeszélésen természetesen számos egyéb kérdéssel is elhangzott. Csak vázlatosan érintve ezeket az elemeket: gyakorlatilag nincs retrospektív zenei bibliográfia sem a szakirodalomról, sem a kottákról, sem a zenei hangfelvételekről. A zenei szolgáltatásokat különösen hátrányosan érintik az egyre szigorodó szerzői jogi rendelkezések. Nem megoldott a speciális zenei dokumentumok állományvédelme, a zenei multimédiák archiválása és megőrzése elméletileg sem kellően tisztázott. Mivel még nincs elegendő tapasztalata egyetlen gyűjteménynek sem ezen dokumentumfajták biztonságos védelméről, szükséges a digitalizálás mellett a tradicionális állományvédelmi megoldásokról is gondoskodni.

A tanácskozásra jó időpontban került sor – hangzott el. Akkor, amikor a NKÖM Könyvtári Osztálya kidolgozta/kidolgozza a 2003–2006 közötti évek fejlesztési stratégiáját. A zenei könyvtáraknak lépniük kell – volt egyik summázata a találkozónak; a zenei könyvtárosoknak olyan előtanulmányt kell készíteniük és letenniük a döntéshozók asztalára, amely beépülve az átfogó országos fejlesztési tervbe az eddiginél egyértelműbben és célratörőbben határozza meg az elvégzendő feladatok körét és a prioritásokat. A munkaanyag feladata az is, hogy a célokhoz megjelölje a szükséges és megfelelő erőforrásokat.

Ahhoz azonban, hogy valóban megalapozott, tényekkel és érvekkel alátámasztható cselekvési tervvel léphessenek fel a zenei könyvtárak, a jelenlegi helyzet egzakt felmérése, megismerése szükséges. Annál is inkább, mert a zenei könyvtári szolgáltatásokról az utolsó pontos elemzés még az 1980-as években készült a KMK-ban; ezért elengedhetetlen egy új szempontú, a lehetőségek szerint teljes körű vizsgálat elvégzése. Fehér Miklós (Könyvtári Intézet) felszólalásában a zenei könyvtárosok közreműködését kérve vázolta e munka koncepcióját.

A tanácskozáson mindamelllett nem kizárólag a zenei könyvtári alrendszer egészéről, az általános kérdésekről esett szó. Az előadásokból és a felkeresett intézmények működésének megismeréséből kirajzolódott Debrecen zenei könyvtári ellátásának képe, amely egyébként szintén országos jelentőségű. Virágos Márta főigazgató asszony (DEENK) a város zenei életét tekintette át, Botosné Koscsó Ilona és Grégász Miklós a DEENK Zeneműtárát mutatták be külön kitérve a gyűjteményben folyó gépesítési munkálatokra. Fekete Csaba (Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Nagykönyvtár) az ország legnagyobb állományú egyházi tulajdonú gyűjteményét ismertette meg a tanácskozás résztvevőivel. Kovács Piroska és Papp Emma a Városi Könyvtár zenei részlegében vezették körbe az érdeklődőket. A rendezvénynek otthont adó – egyébként idén 140 éves – Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola könyvtárát Porcióné Stébel Ildikó ismertette (ő volt a rendezvény szervezője, a mintegy 30 résztvevő csak elismeréssel adózhat minden részletre kiterjedő gondosságának), S. Szabó Márta főiskolai docens érdekes előadásában a könyvtár régi, XIX. századi kéziratos és nyomtatott dokumentumainak segítségével számolt be a zeneelmélet tanításáról, módszereiről. Zenei könyvtárosok találkoztak, így természetesen nem hiányozhattott az élő muzsika sem; a szakiskola művésztanárai és növendékei élvezetes programmal gazdagították a tanácskozást.

Pogány György